

φία του Δημητρίου γονιμοποιείται από μείζονα ἐλλείμματα τῆς ὑπαρξῆς πού σωρεύονται σέ ἓνα περίσσειμα δυστυχίας. Οἱ χαρακτῆρες τῶν διηγημάτων του ἀγνοοῦν τή δυνητική ζωὴ πού ἱχνηλατοῦν τὰ βιβλία *Τὰ ὀπωροφόρα τῆς Ἀθήνας*, *Σάν τό λίγο τό νερό καί πρωτίστως Ἡ σιωπὴ τοῦ ξερόχαρτου*. Ὅμως ἡ παραδείσια ζωὴ τοῦ παρόντος ἀφηγήματος δέν εἶναι παρά τό ἀποκύημα τῆς ἀπόγνωσης γιὰ τὴν ἐπίγεια πραγματικότητα. Ἡ φωτεινότητά της, ἡ πλανερὴ λάμψη μιᾶς ὀφθαλμαπάτης, μοιάζει μέ φευγαλέο ἀστραμμα σέ βαθύ σκοτάδι. Ὅταν σβήσει ἡ χίμαιρα, ὁ «σουσαμυγαλόμελος» θά βρεθεῖ στὸν μοναδικό τόπο πού ποθοῦν οἱ λέξεις, στή «χώρα τοῦ μέσα», μιά χώρα «ἀχαρτογράφητη καί ἀδήλωτη», τὴ γενέτειρα τοῦ Δημητρίου, τὸν πιό βαρύτιμο θησαυρό τῆς μνήμης καί τῆς γλώσσας. Ἀξίζει νά θυμηθοῦμε τὴν ποιητικὴ διατύπωση πού ἐπιλέγει ὁ συγγραφέας στό *Σάν τό λίγο τό νερό* γιὰ νά ὀρίσει τὴ μέγιστη λογοτεχνικὴ φιλοδοξία του.

[...] ποθοῦσα τὰ κείμενά μου νά ἔχουν τὴν ὁμορφιά καί τὴν ταπεινότητα τῆς θαμποπράσινης, στρεβλωμένης ἀπ' τὸν ἥλιο τοῦ Αὐγούστου φλούδας τοῦ ἀμύγδαλου.

Ἐξορισμένος ἀπὸ τὴν καλοκαιρινὴν πολιτεία του, ἓνα θαῦμα ἀνθρώπινης συνύπαρξης, ὁ «σουσαμυγαλόμελος» ἀποδημεῖ σέ ἓνα πανίερο μέρος, ἐπέκεινα τῆς ζωῆς, προσπελάσιμο μόνο κατ' ὄναρ. Ἐνα μέρος κρυμμένο «σέ μιά πανάρχαιη λακκιά», ὅπου οἱ φωνές τῶν ἀνθρώπων εἶχαν μελοποιηθεῖ ἀπὸ τὴ φύση.

Ἐνωθεὶς τὴν ψυχὴ τους νά 'χει παγώσει γλυκὰ στίς ἀπαρχές τοῦ κόσμου. Ἡ ὁμιλία τους ἦταν καλοδεχούμενος ἦχος τῆς γῆς· κοφτὴ, βραχνή, χωρὶς οὐρές καί κυματισμούς. Ἀκόμα καί τὰ παιδιά εἶχαν αὐτὴ τὴν ὑπόβραχνη νωχέλεια. Ἡ μουσικὴ τους ἦταν ἀργόσυρτη, μέ βόγκους, παράξενα ρυθμικὴ, σάν βροχὴ πού πέφτει σέ ξερό τόπο.

Ἡ ἐνθύμηση τῆς ἐγκαταλειμμένης πατρίδας γίνεται ἀβάσταχτη γιὰ τὸν ἥρωα στό *Σάν τό λίγο τό νερό*, καθὼς ὁ θάνατός του καθιστᾷ ὀριστικὴ τὴν ἀπώλειά της. Λίγο πρὶν τὸν ἐνταφιασμό μεταμορφώνεται σέ πεταλούδα καί ὑψώνεται ἀνέερος στὰ οὐράνια, παίζοντας μέ τὴν ψυχὴ του σέ ἓνα ὑπερκόσμο λούνα πάρκ. Ὅμως ἡ ὄνειροπαρμένη, ξεκαρδισμένη ψυχὴ δέν καταφέρνει νά λησμονήσει τὴ γῆ καί λαχταρᾷ νά ἐπιστρέψει γιὰ λίγο μόνο σέ αὐτὴ. Καθὼς καταδυθίζεται στὰ νέφη τοῦ ἐπέκεινα, στὴ μνήμη ἀκτινοβολοῦν οἰκεῖα, ἀγαπημένα τοπία καί πρόσωπα, ἀλλὰ μαζί φανερώνονται καί τὰ ἐν ζωῇ ἀνομήματα τοῦ ἀφηγητῆ. Τό ἀπηνές κατηγορητήριο πού ἀπευθύνει εἰς ἐαυτὸν βαθμιαῖα διευρύνεται γιὰ νά περικλείσει καθολικότερες ἀσχημοσύνες, ἀπώτοκες τῆς ἀστικοποίησης. Ὅπως στὰ *Ὀπωροφόρα τῆς Ἀθήνας* οἱ πεζοπορικὲς παιδιές τοῦ ἥρωα διήγειραν τὴν περίσκεψη τοῦ συγγραφέα γιὰ τίς στρεβλώσεις τοῦ ἀτομισμού, ἐδῶ ἡ ἐναέρια ψυχαγωγία σκιάζεται ἀπὸ τὸν ἐξωραϊστικό δόλο τῆς νοσταλγίας, πού λειαίνει τίς δυστυχισμένες στιγμές καί ἀγλαΐζει τὰ ἐγκόσμια. Ὡστόσο ἡ δυναστικὴ ἐπιθυμία γιὰ ζωὴ πού ἀντιστέκεται σάν ὕστατος, παρατεταμένος σπασμός στό θάνατο, ἐνθαρρύνει τὸν νεκρὸ νά ἀναμετρηθεῖ γιὰ τελευταία φορὰ τόσο μέ τὴν ἐνοχὴ του ὅσο καί μέ τίς ἀποκαρδιωτικὲς ὕψεις τῆς ἀστικῆς καθημερινότητας. Ἡ ἀπαρίθμηση τῶν ἀμαρτημάτων του εἶναι τό προοίμιο τῆς κατόπτευσης τῶν ἀστικῶν ἡθῶν, πού ὑποδεικνύονται ἀναδρομικὰ σάν τό πρόπλασμα τῆς ψυχικῆς στενότητας. Οἱ φαντάσμαγορικὲς αἰωρήσεις στὰ πέρατα τοῦ σύμπαντος δέν εἶναι τελικὰ παρά τό μυθοπλαστικό πρόσχημα ἐνός βιβλίου πού στοιχειοθετεῖ τό ἀπαύγασμα τῆς κοσμοαντίληψης τοῦ Δημητρίου. Ἀλλωστε τὰ μέρη τῆς ἀφήγησης ἀντιστοιχοῦν στὰ ζωτικότερα ἐρεθίσματα τῆς λογοτεχνίας του. Στὴν ἀπολογία τοῦ πρώτου μέρους συνοψίζονται τὰ

δράματα πού απορρέουν από τόν κακοπαθημένο ψυχισμό· τό δεύτερο εἶναι ἓνα θησαύρισμα προφορικῆς ὁμιλίας γυναικῶν πού θά μπορούσε νά εἶχε ἀποσπαστεῖ ἀπό τό μυθιστόρημα *Ν' ἀκούω καλά τ' ὄνομά σου* (1993)· τό τρίτο, καί πίο θεμελιώδες στό βιβλίο, ἀντιπαράβλλει τήν ἡθικότητα καί τόν πολὺκλωνο, σφριγηλὸ πολιτισμὸ τῆς «χωριανικῆς ζωῆς» στή χθαμαλότητα τοῦ ἀστικού τρόπου διαβίωσης, ἐνῶ στό τέταρτο ἡ ἐπιθανάτια μυθολογική συνθήκη τῶν ἀρχικῶν σελίδων ὁδηγεῖται στό χαρμόσυνο τέλος της, στήν ἀποθεωτική λύτρωση, μέ τή συναρμολογία προγενέστερων στιγμοτύπων πού σφραγίζονται ἀπό τήν ταπεινή τελετουργία τῆς ἄφησης. Ὁ ἥρωας περνώντας μέσα ἀπό τό καθαρτήριο τῆς ἐνοχῆς, τῆς οὐνῆς καί τῆς μεταμέλειας, διπλώνει τά φτερά τῆς ψυχῆς του καί ἀναπαύεται ἀβαρὴς πάνω στήν παλάμη ἑνὸς κοριτσιοῦ πού εἶχε κάποτε ἀγαπήσει.

Πρώτη μου φορά ἔνωσα τό θεῖο συναίσθημα τῆς ὁλοκληρώσεως, τῆς ἀπολύτου διαθέσεως. Ὅ,τι ἤθελε νά μέ κάνει, ἔχουν ἐλεύθερος. Ἄν εἶχα στόμα θά οὐρλιαζα ἀπ' τήν εὐχαρίστηση. Λύθηκε ὁ κόμπος, μέ ἄφησε ἀπ' τά χέρια της καί ἀφέθηκα νά παρασυρθῶ στήν ἄβυσσο τῆς ἀμεμνησίας.

Ὡστόσο προτοῦ γίνεαι ικανὸς νά δεξιωθεῖ αὐτή τήν ἔνθετη ἀμεμνησία, ὁ ἥρωας θά χρειαστεῖ νά διαγράψει ἓναν ἀποχαρτιστὴρ κύκλο γύρω ἀπό τοὺς δύο ἀντίροπους πόλους τῆς ζωῆς του, τό χωριὸ καί τήν πόλη. Κἀτοιχος τοῦ ἄστεως ἐπὶ πολλὰ χρόνια, ἔνωθε ὅσο ζοῦσε πῶς ἡ παραμυθητικὴ ἀνάμνηση τῶν τρόπων τοῦ χωριοῦ, ὁλοένα ἐξαχνωνόταν μέσα του, ἐγκλωβίζοντάς τον σέ μιά ψυχικὴ ἐρημία, ὅπου προέβαλε γιγαντωμένος καί ἀπαρηγόρητος ὁ ἑαυτός. Στήν πόλη σαρώθηκαν τά ἐρεῖσματα τοῦ ἀλλοτινοῦ ἤθους καί τά ἄτομα γυμνώθηκαν ἀπὸ βεβαιότητες, σπαρασσόμενα ἄγρια ἀπὸ μεγάλες προσδοκίες καί ἀπὸ τήν ντροπὴ γιά

τίς μικρές, κατώτερες τοῦ κοινωνικοῦ δέοντος, χειρονομίες τους, πού τά ἐνοχοποιούσαν «γιά τήν πάντοτε διαφεύγουσα ἰδανικότητα». Τό αἶσθημα τοῦ ἀνικανοποίητου ἀποκοτῶσε βαθμαῖα ἐπιδημικὲς διαστάσεις, καθὼς στίς μεγαλουπόλεις «ἡ ὑποδοχὴ εὐχαριστήσεως τῆς ψυχῆς» ἦταν τήν ἴδια στιγμὴ ἐξαιρετικὰ φτενὴ καί παράλογα διογκωμένα. Ὅσο τά ἄτομα ἀδημονοῦσαν νά κατακτήσουν τήν εὐτυχία, ὀριοθετώντας τήν μέ ἀμετρες ἀπαντοχές, τόσο αὐτὴ χανόταν ἀπὸ τόν ὀρίζοντα. «Ζωὴ ἐσωστραμμένη, ζωὴ ἀνεόρταστη» διῆγε καί ὁ ἀφηγητὴς πρὶν φτεροκοπήσει μακριὰ ἀπὸ τά ἐπιγεια. Ὁ ἴδιος προτάσσει ὡς τά πίο ἐπονείδιστα ἀνομήματα τοῦ τήν ἔλλειψη τῆς συμπόνιας, τῆς χαιρεκακίας καί τήν ἀλαζονεία, μορφώματα τῶν ἄτεγκτων, ἀναπόδραστων οἰκογενειακῶν δεσμῶν καί τῆς συμφυοῦς παθολογικῆς συναισθηματικῆς ἐξάρτησης, ἀπὸ τὴ μητέρα πρωτίστως. Ὅπως συλλογίζεται μεταθανάτια, ἡ κοινὴ στέγη ἐπέτασσε τὴ «μαθητεία στήν ἀτομικότητα.»

Μαθητεία καί συνήθεια, πού ἐντὸς τῆς οἰκίας ὁδηγοῦσε σέ ταυτίσεις, δίπλα σέ χαιρεκακίες καί παραδίπλα σέ ξενότητες. Βέβαια σ' αὐτές τίς ταυτίσεις ὑπῆρχαν διαβαθμίσεις. Ἐγὼ ἔνωθα πῶς βρισκόμουν στίς κορυφές τους· ἔτρεμα τό ξαφνικὸ ψυχικὸ κακό. Αὐτό πού θά μοῦ προκαλοῦσαν ἢ αὐτό πού θά προκαλοῦσα. Ἐνωθα τήν ψυχὴ μου σαθρή, εὐκολο πέρασμα καί ἀγωγὸ τοῦ κακοῦ. Πάντα περιμένα μέ αὐξομειώσεις τήν ξαφνικὴ κακὴ εἶδηση.

Ὁ μέγιστος τρόμος τῆς καρδιάς ἀφοροῦσε τὴ μητρικὴ φιγούρα πού ἐξαγιαζόταν ἀπὸ τήν ἀμφίστομη ἀγωνία τῆς ὑπαρξῆς. Τὴν ἀγωνία τοῦ παιδιοῦ γιά τὴ μητέρα του καί τὴν ἀγωνία του νά δικαιοῦσαι καί νά προφυλάξει τὴν ὑπαρξή του, ἂν μὴ τι ἄλλο, γιά χάρη της, ἀλλὰ καί τὴ δική της, ισόβια καί ψυχοδόρα, ἀγωνία γιά ἐκεῖνο. Ὅσο ἡ μητέρα ζοῦσε ἡ ἐξοδος ἀπὸ τὴ ζωὴ, εἴτε ἡ δική της εἴτε τοῦ παιδιοῦ της,

Ήταν ένα απάνθρωπο ένδεχόμενο. Ἡ ὑπαρξή της μεγέθυνε ἐφιαλτικά τὸν ἀμφίπλευρο φόβο τοῦ θανάτου. Ὁ ἀφηγητὴς δὲν δυσκολεύεται νὰ ὀρίσει τὴ βαρύτερη ἐν ζωῇ δυστυχία του.

Τὴν ἀτελέσφορη ὁλοζωῆς προσπάθεια νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὴν μητρικὴ σκία πού μέ ἀίχμαλῶτισε ἐρήμην τῆς μητρός μου. Ὅποτε εὐθυγραμμίζομαι, ζοῦσα τὴν ζωὴ ἐνός ἄλλου, καὶ ὅποτε —σπαινω— ξέφευγα, μέ πλημμύριζαν οἱ ἐνοχές.

Ἡ αὐταρέσκεια ἐπιστρατευόταν γιὰ νὰ σαρκάσει αὐτὸ τὸν παραλυτικὸ τρόπο καὶ τότε τὸ παιδί φαντασιωνόταν τὴ μητέρα του νὰ τὸ στεφανώνει πεθαίνοντας μέ μιά ἀνείπωτη, ἐκθαμβωτικὴ λύπη πού θὰ τὸ ξαναέκανε, παροδικὰ ἔστω, κέντρο τοῦ κόσμου, καθὼς θὰ ἐναπόθετε στό πρόσωπό του τὴ σεδᾶσμα εἰδῇ τοῦ τεθλιμμένου.

Καμιά φορά κιόλας φανταζόμουν νὰ ἐκφωνῶ καὶ τὸν ἐπικήδειο. Μὲ τί ἐμπνευσμένα λόγια θὰ ἐξῆρα τὸν ἀξεπέραστο γλωσσικὸ καὶ ψυχικὸ της τρόπο πού τόσο φθόνο —ἄς τὸν ποῦμε καλοήγη— μου εἶχαν προκαλέσει.

Μὲ ἀνακούφιζε λίγο καθὼς φανταζόμουν τὴν, μόλις χαμογελαστή, συγκαταβατικότητά της, ἂν τυχόν μάθαινε αὐτές τίς σκέψεις μου. Βέβαια μᾶλλον ἔφταιγε κι αὐτὴ γιὰ τὸν ἐγκλωβισμό στό πρόσωπό μου. Μερικὲς δέ φορές ἀναλογιζόμουν πῶς νὰ μοιάζει ἡ ζωὴ χωρὶς αὐτήν, μέ τίς πάμπολλες ἐπιλογές, τὴν χαώδη ἐλευθερία, τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὴν ὑπαρξή μου.

Ἡ μητέρα, πολύτιμο ἀντηχεῖο τοῦ φυσικοῦ, χοϊκοῦ ιδιώματος, μεταφέρει καὶ πάλι τὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα στὴ γλώσσα τῆς «χωριανικῆς ζωῆς». Ὅπως τὸ παρὸν ἀφήγημα τελειώνει μέ τὴν εὐφραντικὴ ἀντήχησή τοῦ προαιώνιου μέλους στό ἡπειρώτικο τοπίο ἐνός ὁμορφου χρόνου, ἡ περιπλάνηση τῆς ψυχῆς στοὺς αἰθέρες φτάνει στὴν κορυφώσή της ὅταν καταδυθίζεται στὴ γλωσσικὴ μνήμη, ἀγαλλιᾶζοντας ἀπὸ τοὺς παλιούς, γνώριμους ἤχους. Ὁ Δημητρίου συνθέτει ἐξαίσιες μεταφορὲς ἀκούγοντας ἀπὸ

τὸ βυθὸ τοῦ χρόνου τίς γυναικεῖες φωνές νὰ ἐποστρακίζονται γάργαρας καὶ καμπανιστὲς στίς πλαγιές τοῦ γενέθλιου τόπου, ἐνορχηστρώνοντας μιά «μυστηριακὴ συμφωνία». Ἐνας συγγραφέας τόσο ἀφοσιωμένος στὴ λέξη, πού προσέχει τὴ γλώσσα «σάν τὸ λίγο τὸ νερό», δὲν θὰ μπορούσε παρὰ νὰ ἐμφυτεύει στό ἀρχέγονο γλωσσικὸ κοίτασμα τίς πιὸ ἐκ θαθέων σελίδες του, πού ἀναρριγοῦν ἀπὸ τὸ μυστικὸ κοίταγμα μιᾶς ἀνεπανάληπτης ὁμορφιάς.

Οἱ ποικιλμοὶ καὶ οἱ ἀναπαλμοὶ τῆς ὁμιλίας, κυρίως τῶν γυναικῶν, ἀγαλλίαζαν τὴν ἀκοή καὶ τὴν ψυχὴ. Ἡ ἐκφορά καὶ ἡ οὐσία ταίριασαν ἴσως ἰδανικά σ' ἓνα εὐφρόσυνο ἀμάλγαμα.

Ὅταν μιλοῦσαν ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες, νόμιζες ὅτι κάποιος οὐράνιος ὑποβολέας τοὺς ψιθυρίζει τὰ λόγια. Ὅτι κάποιος εὐφάνταστος μουσικὸς κινεῖ τίς ἄπειρες χορδὲς τῶν ἀντιστοιχιῶν ζωῆς καὶ γλώσσας. Ξεπηδοῦσαν ἀκάλεστες οἱ λέξεις καὶ ἔσκαγαν σάν λουλουδένια μπουμπουκία στοὺς αἰθέρες καθάριζοντας πάλι καὶ πάλι τὴν ψυχὴ καὶ τὸν νοῦ. Γλώσσα καὶ ζωὴ ζυμώθηκαν ἀξεδιάλυτα, μέ μαγιά τὴν ἐκπληξη, τὴν λύπη, τὴν χαρά.

Χάρη στὴν ὑψηλὴ εὐαισθησία του τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ ὄργανο ἀπέδιδε τὸν ἀκριβὴ τόνο τοῦ συναισθήματος, μακριὰ ἀπὸ κακὸήχη ξεσπάσματα, εἴτε θρήνου εἴτε ἐνθουσιασμοῦ. Μέσα ἀπὸ τὸ ἔμφυτο μέτρο τῆς γλώσσας διωλιζόταν ἡ οὐσία τοῦ βιώματος. Ἔτσι οἱ καρδιές δὲν μάτωναν ἀπὸ τὸ πένθος οὔτε ἐκρήγγυντο ἀπὸ χαρά. Ἀφουγκράζονταν γαλήνια καὶ συντονίζονταν ἀβίαστα μέ τὸ σφυγμὸ τῆς στιγμῆς. Πρωτίστως ὅμως ἡ γλώσσα ἦταν πλεγμένη μέ ἦθος.

Ὁδηγοῦσε ἡ γλώσσα σ' ἓνα ἠθικὸ στερέωμα —ἀσκίαχο ἀπ' τὰ σκοτάδια τῆς χαρεκακίας— καὶ δημιουργοῦσε συνεχῶς στό χωριὸ δακρυρόεσσα φιλαλληλία.

Μὲ τὴν σειρά της ἡ θαθύριζα αὐτὴ εὐσπλαχνία ἔτρεφε νέους γλωσσικοὺς ἀνθρώπους.

Τὸ ξερίζωμα αὐτῶν τῶν γλωσσικῶν ἀνθρώπων

ἀπομύζησε ψυχικά τούς ανθρώπους καθώς σήμανε τήν πτώση τους από τό «ἡθικό στερέωμα». Ἡ ἐγκατάσταση στά ἀστικά κέντρα ἐπισφράγισε τήν ἀποκοπή ἀπό τό πατρογονικό ἰδιόλεκτο καί συνεκδοχικά ἐπέσπευσε τήν ἀνυδρία τῆς ψυχῆς πού στραγγίστηκε ἀπό τούς ζεῖδωρους χυμούς τῆς φύσης. Διότι μέ τό χῶμα ἦταν συναρτημένες ἀδήριτες γιά τήν ὑπαρξή, ἀφάνταστα παρήγορες βεβαιότητες. Οἱ «βεβαιότητες θεοῦ, σποράς, ἐθίμων, ἐορτῶν» ὄχι μόνο στόλιζαν τό χρόνο, ἀλλά καί τοῦ προσέδιδαν μιά ἀκαταμάχητη νοηματοδότηση.

Θρησκευτικές τελετές, τελετές ἐθίμων, γεωργικές τελετές —πού τίς πιά πολλές φορές ὑπῆρχε ἀλληλοεισδοχή μεταξύ τους— σφυρηλάτησαν ἕνα ἰσχυρό ψυχικό ἀνάχωμα στήν γραμμικότητα τοῦ χρόνου, στό χαῶδες μέλλον.

Ὅπως προσθέτει ὁ Δημητρίου:

[...] ἀκόμα καί ἡ ἀβεβαιότητα τῆς μοίρας εἶχε ἀναχθεῖ στήν πιά παρηγορητική βεβαιότητα [...].

Ὅστόσο ἡ μείζων βεβαιότητα πού εἶχε ἀπολυτρῶσει τήν ψυχή τους, ἐδραζόταν στή βιωμένη πίστη, στήν ἀνεμπόδιση, ἱερή συνομιλία τους «μέ τό ἄρρητο καί τόν οὐρανόν». Δέν τούς ἀρκοῦσε τίποτα περισσότερο ἀπό τό νά σκύψουν πάνω ἀπό «τίς ροῖδόχρωμες φλεβίτσες» σέ μιά ρόγα σταφυλιῶν γιά νά εἰσέλθουν «στόν χῶρο τοῦ θαυμαστοῦ». Ἡ πίστη καί ὁ ἐπίσης κληροδοτημένος ἠθικός προσανατολισμός ἐκβάλλονταν στήν ἀκτινοβόλα κοίτη τοῦ βλέμματος. Σέ ἐκεῖνο τό «ὑπέρτερο, δοκιμασμένο στούς αἰῶνες χωριανικό βλέμμα» ἀστραφτε ἡ «παρρησία τῆς συμπόνιας». Τά δάκρυα ἔρρεαν μέ εὐγένεια ψυχῆς, δροσίζοντας τόσο τόν παθόντα ὅσο καί τόν συμπάσχοντα. Ὅπως λέει ὁ ἀφηγητής στήν ἀρχή τοῦ διηγήματος «Ἡ θερμοκρασία μιάς χαρτοπετσέτας» (Τά ζύγια τοῦ προσώπου):

Τό πιά αξιοζήλευτο πράγμα στήν ζωή μου φαίνεται πιά ὅτι εἶναι τά δάκρυα τῆς συμπόνιας.

Ἀντιθέτως, στούς δρόμους τῶν πόλεων, πού διαστίζουν οἱ ἀσύμπτωτες τροχιές τῶν ἐπείγοντων θημάτων, ἐνεδρεῖται ἔντρομα καί γι' αὐτό τρομοκρατικά, ἀλαφιασμένα βλέμματα, πού σημαδεύουν κατάστηθα ὅποιον διασταυρώνεται μαζί τους.

Κάθε διαβάτης στόν μοναχικό δρόμο του, μέ τήν ἔγνοια γιά τούς ἄλλους διαβάτες νά τρεμοσδῇ σάν σωμένο καντήλι. (Τά ζύγια τοῦ προσώπου)

Στήν «ἀστική οἰκογενειακή δημοκρατία» καμία βεβαιότητα δέν παρηγορεῖ τή φοβισμένη ἀτομικότητα. Ὁ χρόνος ἀπλώνεται χαώδης καί ἐπιτάσσει τήν ἀποδοτικότερη ἀξιοποίησή του. Τά ἄτομα δοκιμάζονται ἐντέλει σέ ἀπόλυτη μοναξιά μέ λερναῖες ἀμφιβολίες.

Στίς μεγαλουπόλεις λύθηκε ὁ κόμπος πρὸς τά πάνω. Δέν εἶχαν πλέον ὅρια τά ἄτομα, δέν εἶχαν ἀλληλοέλεγχο, ἐξέλιπαν οἱ βεβαιότητες. Ἀλλά καί δέν εἶχε ὅρια τό χάος τῆς ζωῆς πού τό χωριό εἶχε καταφέρει ἐν πολλοῖς νά μορφοποιήσει παρηγορητικά.

Εἶναι εὐνόητο πῶς ὁ Δημητρίου ἐντοπίζει τήν ἀρχή τοῦ ἀστικοῦ κακοῦ στό διάστρεμμα τῆς γλώσσας ἀπό τό «χαλινάρι τῆς κανονικότητος». Τά ἀπομεινάρια τῆς γλωσσικῆς μνήμης ἀφανίστηκαν ἀπό τή θεσμοθετημένη ἐκπαίδευση, πού ἔφτασε «στά ὅρια τῆς ψυχικῆς κακοποιήσεως κυρίως ἀπό τήν διάσταση χαρᾶς καί γνώσης καί τίς ἐξωπαιδευτικές ἀπαιτήσεις καί ἐξαργυρώσεις». Ἡ ἐπίσημη γλώσσα τῶν σχολείων, ὑποστηρίζει μετ' ἐπιτάσεως ὁ συγγραφέας, εἶναι ὑπερβολικά ρηχὴ καί αὐστηρά κατεσταλμένη γιά νά μπορεῖ νά ἀποστάξει μέ τήν ἐκφορά τῆς τήν ψίχα τοῦ συναισθήματος,

[...] μέ ἀποτέλεσμα νά ἐκφέρεται ὁ τύπος καί τό ψυχικό φορτίο τῆς οὐσίας νά λημνάζει.

Ρηχὴ γλώσσα —κι ἂς εἶχε ὅση ἔκταση ἤθελαν μέ τήν ἐπικτήτη γνώση τῆς ἐκπαιδεύσεως—